

2. ÜNİTE İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

2.1. İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

- İnsanın geçmişini, tabiatla mücadelesini, sosyal ilişkilerini ve inançlarını öğrenmek geçmişten günümüze ulaşan izlerin incelenmesine bağlıdır.
- İnsanoğlunun geçmiş yaşamı hakkında yerleşim yerleri, konar-göçer yaşam alanları, tapınaklar, mezarlar ve doğal çevre araştırılır, çıkarımlar elde edilir.
- Yazıdan önceki dönemin aydınlatılabilmesi için en önemli unsur arkeolojik araştırmalardır.
- Günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl önce Dünya, buzullarla kaplı olduğu için insan yaşamına uygun değildir.
- Buzulların yavaş yavaş erimeye başlamasıyla birlikte özellikle kuzey yarım kürenin bazı alanlarında ılıman iklim kuşakları oluşmuş, doğal çevre insan yaşamına uygun hâle gelmiş ve ilk yerleşme ile ilgili hareketlilikler bu kuşakta görülmeye başlanmıştır.
- 12 bin yıl önce Anadolu'nun güneydoğusunda ve Mezopotamya'da Bereketli Hilal olarak da adlandırılan bu coğrafyada iklim giderek insan yaşamına uygun hâle gelmiş ve bu bölgede nüfus artmaya başlamıştır.

İlk İnsanların Hayat Tarzı ve Geçim Kaynakları

- Yazının icadından önceki dönemde insanın hayat tarzı avcılık ve besin toplayıcılığı şeklinde tüketici; yabani tahılları ıslah ederek kendi kontrolünde planlı bir tarımsal faaliyete başlaması ile üretici hale gelmiştir.
- Yerleşik yaşam ve tarımsal üretim sonucunda daha kolay beslenme yollarının öğrenilmesi, nüfus artışına yol açmıştır.
- Anadolu'daki birçok yerleşim bölgesinde yapılan kazı çalışmaları sonucunda MÖ 9.000'lerden itibaren üreticiliğin başladığı görülmektedir.
- Çayönü Höyüğü (Diyarbakır) ve Cafer Höyük (Malatya) yerleşkelerinde dünyanın en eski buğday türlerinden birisi olan "Emmer evcil buğdayı"nın bulunması buna örnektir.
- Yazıdan önceki dönemde insanlar, mağara ve kaya sığınakları içinde küçük gruplar hâlinde tarımla birlikte kulübe şeklindeki barınaklarda yaşamaya başlamıştır.
- "Megaron" tipi evler İzmir'deki Limantepe ve Baklatepe höyüklerinde görülür.
- İlk insanlar, kullandığı araç-gereçlerini kabataşlardan, obsidyen ve kemiklerden; toprak kullanımı ile pişirilmiş topraktan; zamanla araç-gereç teknolojisi gelişmesi ile mikrolit adı verilen malzemelerden ve son olarak ta madenlerden yapmaya başladılar.

Yerleşik İnsan ve Medeniyet

- Yerleşik yaşama ve medeniyete ait ilk yerleşim merkezleri yazıdan önceki dönemde görülmektedir. Anadolu'da Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşim yerleri bu dönemi aydınlatan önemli yaşam bölgeleridir.

Göbeklitepe

- Şanlıurfa kent merkezinin 18 km kuzeydoğusunda, Örencik köyü yakınlarındadır.
- 1995 yılında Arkeolog Klaus Schmidt (Klaus Şimit) tarafından başlayan kazılar sonucunda insanlık ve uygarlık tarihini değiştirecek veriler bulunmuştur.

Çatalhöyük

- Anadolu'da yazıdan önceki dönemi en iyi yansıtan yerleşim alanlarından bir diğeri ise Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarında bulunan Çatalhöyük yerleşkesidir.
- Arkeolog J. Mellart (Melir) tarafından ortaya çıkarılan "kent" oldukça iyi korunmuş yapılardan oluşur.
- Çatalhöyük, günümüzde "UNESCO Dünya Mirası" listesinde olan önemli bir yerdir.

Çayönü

- Anadolu' bulunan Diyarbakır'ın Ergani ilçesi sınırlarındaki Çayönü'de önemli bir merkezdir.
- Çayönü'nde yapılan kazılar sonucunda 8 000 m2 alan 1964 yılında Robert J. Braidwood (Robert J. Breydvud) ve Halet Çambel başkanlığında bir ekiple açığa çıkarılmıştır.

Sözlü Kültür

- Yazının icadından önce insanlar, toplumsal hafızalarını sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarmış ve bu yolla korumuşlardır.
- Eski Yunan'da mit ve efsane anlatıcıları, Türklerde ozan ve âşık, Afrika'da topluluğun en yaşlıları bu aktarım görevini üstlenmiştir.
- Yine toplumların sözlü anlatımlarındaki tufan ve yaratılış hikâyeleri benzerlik göstermektedir.

Tarih Öncesi Dönemlendirme

- Yazının icadından önceki dönem olan tarih öncesi devirler sınıflandırılırken insanların kullanmış oldukları araç-gereç ve madenlerden yola çıkılmıştır.
- **Tarih öncesi Çağlar:** Taş Çağı ve Maden Çağı şeklinde dönemlendirilmiştir.
- Taş Çağı: Eski Taş, Orta Taş ve Yeni Taş Çağı; Maden Çağı da Bakır, Tunç ve Demir Çağı olarak dönemlere ayrılmıştır.
- Dönemlendirme de üretim ve yerleşme biçimi ile yaşam koşulları etkili olmuştur.
- Tarih öncesi devirlerin, başlangıç ve bitiş zamanları bölgelere göre farklılıklar gösterir.
- Yazının icadıyla birlikte tarihî çağlar başlamıştır.

2.2. YAZININ GELİŞİMİ

- İlk Çağ'da Mezopotamya'daki dinî inanışlar etkisiyle Sümerler, mabet ekonomisinin zorunluluğu ile sembol yazısını (piktograf) icat etti.
- Sümerlerin kullandığı ilk yazılı kil tablet örneklerine Uruk kentinde rastlanmıştır.

Yazılı Kültürün Başlaması

- Yazının icadı, tarihî devirlerin başlangıcı kabul edilir.
- Sümerlerden sonra çivi yazısı Akad, Babil, Asur, Hitit ve Urartu gibi medeniyetler tarafından geliştirilmiştir.
- Hiyeroglif yazısını kullanan Mısırlılar, yazı aracı olarak papirüs ve fırça gibi araçlar kullanmıştır.
- Mısır yazısı, 24 sessiz harften oluşan Fenike alfabesinin gelişmesine de model olmuştur.
- Bu alfabeden Sami, sonrasında da Latin alfabesi geliştirilmiştir.

İlk Çağ'da Bilim

- Bilim, insanlığın ortak ürünüdür ve kökleri ilk insanlara kadar uzanır.
- Tarihî süreç içinde Mısır, Yunan, Çin, Hint, İran, Arap ve Türk gibi milletlerden bilim insanlarının çalışmaları, medeniyetin gelişmesine katkı sağlamıştır.
- İlk insanlar, doğa ile ilişkisinde basit teknik becerileri kullanmıştır.
- Gökyüzü olaylarının izlenmesi, kaydedilmesi ve yorumlanması günümüz modern astronomi bilimine temel oluşturmuştur.
- Modern astronomideki matematiksel dayanaklar ilk defa Mezopotamya'da kullanılmıştır.
- Mezopotamya uygarlıkları, ziggurat adı verilen tapınaklarda gözlem yaparak gök biliminde bilimsel gözlem yöntemini keşfetmiş ve bilgileri tabloşturmuştur.
- Amasya'da yaşamış ve coğrafya konusunda çalışmış Strabon (Sıtreybın), Anadolu ve çevresinde yaptığı geziler sonucunda on yedi bölümden oluşan "Coğrafya" isimli eseri yazmıştır.

2.3. İLK ÇAĞ'DA BAŞLICA MEDENİYET HAVZALARI

- MÖ 3200 Sümerlerin yazıyı bulması
- MÖ 2375 Urkagina Yasaları'nın çıkarılması
- MÖ 1900 Anadolu'da yazının kullanılmaya başlanması
- MÖ 1700 Hammurabi Kanunları
- MÖ 1296 Kadeş Savaşı
- MÖ 1280Kadeş Antlaşması
- MÖ 1260 -1250 Truva Savaşları
- MÖ 1230 Ege Göçleri
- MÖ 776 İlk Olimpiyatlar
- MÖ 753 Roma'nın Kuruluşu
- MÖ 680 Lidyalıların parayı kullanmaya başlamaları
- MÖ 550 Pers İmparatorluğu'nun kurulması
- MÖ 359 İskender İmparatorluğu'nun kurulması
- MÖ 330 Pers İmparatorluğu'nun yıkılması
- MÖ 323 İskender İmparatorluğu'nun yıkılması
- 0 Hz. İsa'nın doğumu
- 13 Milano Fermanı
- 325 İznik Konsülü
- 330 Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın resmî din hâline gelmesi
- 375..... Kavimler Göçü
- 395 Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması
- 476..... Batı Roma'nın yıkılışı

İran Medeniyeti

- İran'da kurulmuştur.
- Geniş topraklara sahip Persler, satraplık denilen eyalet sistemini oluşturmuşlardır.
- Gelişmiş bir posta teşkilatı kuran Persler, Sardes'ten başlayıp başkentleri Sus'a kadar uzanan Kral Yolu'nu yapmışlardır

Hint Medeniyeti

- Hint medeniyetinde, matematikçiler sıfırı ilk defa kullanmıştır.
- Sayı sistemindeki bu erken tarihli gelişme, aritmetiğin gelişim hızını etkilemiştir.

Çin Medeniyeti

- Çinliler; barut, pusula, kâğıt ve matbaayı icat etmiştir.
- Galileo'dan (Galilo) önce güneş lekeleri konusunda bilgi vermişlerdir.
- Günümüzde de kullanılan geleneksel tıbbın tedavi yöntemleri olan masaj ve akupunkturu kullanmışlardır.

Mezopotamya Medeniyetleri

- Ulaşım, mimarlık, madencilik, çömlekçilik, dokumacılık, çiftçilik ve kanal yapımında gelişmişlerdir.
- Mezopotamya medeniyetleri aritmetik işlemlerde çarpım tablosunu kullanmış ve dört işlem yapmıştır.
- Alan ölçümleri ve su kanalları açmak için geometriden yararlanmışlardır.
- Dairenin alanı ve silindirin hacmini bulmuş ve "pi" sayısı için 3,125 değerini belirlemişlerdir.
- Çemberi 360 dereceye bölmüşlerdir.
- Mezopotamya'da astronomi gelişmiş, Ay ve Güneş tutulmaları hesaplanmış ve takvim yapılmıştır.

Sümerler

- MÖ 3200'de çivi yazısını buldular.
- "Ziggurat" adı verilen tapınaklar inşa ettiler.
- Tapınaklarda gözlem yaparak gök biliminde bilimsel gözlem yöntemini keşfetmiş, bilgileri tablolaştırmış ve astronomi alanında ilerlemişlerdir.

- Ay ve Güneş tutulmalarını hesaplamış; Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn gibi gezegenleri tespit etmişlerdir.
- Takvimlerini ay yılı esasına göre hazırlayan Sümerler, bir yılın uzunluğunu sadece 4,5 dakikalık hata ile hesaplamışlardır.
- Sümer Kralı Urkagina, MÖ 2375'te tarihte bilinen ilk yazılı kanunları çıkarmıştır.

Babiller

- Mimaride gelişmiş, Babil Kulesi ve Babil'in Asma Bahçeleri gibi eserler inşa etmişlerdir.
- Kral Hammurabi tarafından Hammurabi Kanunları hazırlanmıştır.

Asurlular

- Kara kolonileri kurmuş ve yaptıkları ticaret yolları sayesinde Anadolu'yla güçlü bir ticaret bağı oluşturmuştur.
- Bu ticari faaliyetleriyle Asurlular, Sümerlerden öğrendikleri yazıyı Anadolu'ya getirmiş ve burada tarih çağlarının başlamasını sağlamışlardır.
- Asurlu tüccarlar, başta Kaniş (Kültepe) olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde pazarlar kurmuştur.

Yunan Medeniyeti

- Yunan kentlerinde yapılan seçimler, cumhuriyet ve demokrasinin ilk izleri kabul edilir.
- Başta Aristoteles (Aristo) olmak üzere Yunan bilginleri, bitkilere ve hayvanlara ilişkin bilimsel bilgileri derleyerek botanik ve zooloji alanlarının temellerini atmıştır.
- Miletli Thales (Tales) ve Pythagoras (Pisagor); matematik, astronomi ve felsefe alanında önemli çalışmalar yapmışlardır.

Anadolu Medeniyetleri

Hititler

- Pankuş adında bir meclis oluşturdular.
- Tavananna denilen kraliçe yönetimde söz sahibidir.
- Hitit Kanunlarında evlenme, boşanma, nikâh, nişan gibi aileyle ilgili hususlara yer verilmiştir.
- Hititler, gelişmiş hukuk kurallarıyla kadın haklarına kanunlarında yer vermiştir.
- Anal denilen yıllıklar tutmuşlardır. Olayları yıllıklara kaydederken tanrıya hesap vereceklerini düşünerek yalan katmamışlardır.

Lidyalılar

- İnsanlık tarihinde ilk kez madenî parayı (sikke) basmışlardır.

Frigler

- Özellikle tarım alanında ve dokumacılıkta gelişmişlerdir.
- Tapates adı verilen halı ve kilimleri dokumuşlardır.
- Tarımı koruyucu sert kanunlar yapmışlardır. Bir öküz öldüren yada bir saban kırana ölüm cezası vermişlerdir.

Urartular

- Taş işçiliğinde gelişmiştir.
- Van Kalesi'nin yanında su kanalları, su bentleri ve mezar odaları inşa etmiştir.
- Zengin demir, gümüş ve bakır yataklarına sahip olan Urartular, maden işleme sanatında ilerleme kaydetmiştir.

Mısır Medeniyeti

- Nil Nehri etrafında ortaya çıkan Mısır medeniyeti İlk Çağ'daki en büyük medeniyetlerden biridir.
- Nil'in sularının taşması sonucu tarlaların sınırları birbirine karışmış ve bu tarlaları ayırmak için Mısır'da geometri ilmi gelişmiştir.
- Mısırlılar, bu taşkınların zamanını tespit etmek için güneş yılını hesaplamıştır. Bir yılı 365 gün olarak hesaplamış ve bir günü 24 saate bölmüşlerdir.

- Ölümden sonraki yaşama inandıkları için ölülerini mumyalamışlar böylelikle insan vücudunu tanımışlar, tıp ve eczacılık bilimlerinde gelişmişlerdir.
- Firavunları için piramit adı verilen anıt mezarlar yapmışlardır.

Doğu Akdeniz Medeniyeti

Fenikeliler

- Fenikelilerin yapmış oldukları kolonicilik sayesinde Akdeniz Havzası'nda ticari ve ekonomik etkileşim gelişmiştir.
- Akdeniz'in ilk uzman gemicileri ve tüccarları olan Fenikeliler, ticari faaliyetleri sayesinde çivi yazısı ve hiyeroglifin yerine Fenike alfabesini geliştirmiştir.
- Bu alfabeği Yunanlılar ve Romalılar geliştirerek bugünkü Latin alfabesi oluşturulmuştur.

İbraniler

- İbranilere kadar çok tanrılı din inancı yaygınken, İbraniler tek tanrılı semavi din inancını benimsemiştir.

2.4. İNSAN VE GÖÇ

- İnsanlığın yeryüzündeki serüveninde toplumların sosyal ve ekonomik aşamaları; avcılık-toplayıcılık, çobanlık, tarım ve uygarlık şeklinde sıralanabilir.
- Bu aşamalarda tarımın öğrenilmesiyle başlayan süreç, insanlık için önemlidir.
- İnsanları yeni kaynak arayışına yönlendiren nedenlerden birisi nüfus artışıdır.
- İnsanlar, artan nüfusun beslenme ihtiyacını karşılamak için yeni arayışlara girmişlerdir.
- Bunun sonucunda toprağı işlemeyi keşfetmişler ve hayvanları evcilleştirmişlerdir.
- İnsanlar, yerleşik hayata geçtikten sonra beslenmek için av hayvanlarını izlemeyi ve yer değiştirmeyi bırakmıştır.
- Bu süreçte konar-göçer yaşamı devam ettiren toplumlar olsa da yerleşik toplumlar karşısında giderek sayıları azalmaya başlamıştır.

Toplulukların Yeni Coğrafyalara Hareketleri

- Geçmişten günümüze insanoğlu, zorunluluklar nedeniyle veya istediğı yaşam koşullarına ulaşmak için yaşadığı yerleşim yerlerinden ayrılarak yeni yerler bulma gayreti göstermiştir.
- Tarihin her döneminde yaşanan ve toplumsal hayatın her aşamasında görülen bu göç hareketleri, insanlık tarihinin seyrini derinden etkilemiştir.
- Yerleşim yerleri ve iklimdeki değişikliklere bağlı geçim sıkıntısının yaşanmaya başlanması, politik değişiklikler, inanç gruplarının baskı altına alınması gibi gelişmeler; göçlerin siyasi, ekonomik, dinî ve coğrafi nedenlerini oluşturur.

Ege Göçleri

- "Deniz Kavimleri Hareketi" olarak da ifade edilmiş, MÖ XIII. yüzyıl sonları ile MÖ XII. yüzyıl başlarında iki aşamada yaşanmıştır.
- Göçleri gerçekleştiren toplumlar genellikle Ege ve Akdeniz'deki adalardan geldiğı için tarihçiler bu göçlere Ege Göçleri ismini vermiştir
- İlk olarak Yunanistan'dan başlamıştır.

Amurru (Babil) Göçleri

- Amurrular, MÖ III. binyılın son yüzyıllarında Arabistan'dan Filistin ve Suriye çevresine göç etmişler ve daha sonra buradan da doğuya doğru göçlerini sürdürmüşlerdir.
- Elamlar ile birlikte Sümer Devleti'nin yıkılmasında başlıca rolü oynamışlardır.

Akad Göçü

- MÖ III. binde Sami kökenli olan Akadların, Suriye'den Fırat Nehri'ni izleyerek Sümer ülkesine doğru yavaş yavaş gerçekleştirdiği göçlerdir.
- Bu göçler sonrasında Akadlar, Sümer kent kültürünü özümsemiş ve bu kültürü sonraki toplumlara aktarmıştır.

Hurri Göçleri

- Mezopotamya ve çevresine MÖ III. binyılın sonlarında büyük bir göç dalgasıyla kuzeyden gelen Hurriler; Doğu Anadolu, Orta Fırat Havzası ve güneyde Filistin'e kadar geniş bir alana yayılmıştır.

Frig Göçleri

- Frigler, Makedonya ve Trakya'dan Boğazlar yoluyla Anadolu'ya göç eden Trak boylarındandır.
- Bu göçler, MÖ 1200-800 yılları arasında yaşanmıştır.
- İlk Çağ'da insanlar sosyal, ekonomik, siyasi ve coğrafi nedenlerin yanı sıra dinî sebeplerden dolayı da göç etmek zorunda kalmıştır.
- Semavi dinlere inanan insanlar, inançlarından vazgeçmeyerek kendilerine uygulanan dinî baskılardan dolayı göç etmeyi tercih etmiştir.
- Yahudi sürgünleri ve ilk Hristiyanların Roma baskısından kaçmaları bu göçlere örnek gösterilebilir.
- MÖ 587 yılında Babil Hükümdarı II. Nabukadnezar, Yahuda Krallığı'nı istila ederek Kudüs Mabedi'ni tahrip etmiş ve nüfusun büyük bir kısmını sürgün etmiştir.
- Babil, Pers Kralı Kiros tarafından ele geçirilmiş ve sürgünde olan Yahudilere dönüş izni verilmiştir.
- Yahudilerin yaşadığı bu topraklara Perslerden sonra Büyük İskender ve Roma İmparatorluğu hâkim olmuştur.
- Yahudiler, MS 66-73 tarihleri arasında Roma yönetimine karşı isyan etmiştir.
- Bu isyan nedeniyle Roma orduları Kudüs'e yönelerek Yahudileri bölgeden göç etmeye zorlamıştır.
- Romalılara karşı direnişleri devam eden Yahudilerin ikinci isyanı MS 132-135'te gerçekleşmiştir.
- İlk Çağ'da dinleri nedeniyle baskıya maruz kalan diğer bir inanç grubu da Hristiyanlardır.
- Hristiyanlık, I ve II. yüzyıllarda özellikle fakir halk arasında Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde hızlı ve gizlice yayılmıştır.
- Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlık serbest bırakılmadan önce Roma baskısından kaçarak Anadolu'ya gelen ve burada inançlarını gizlice sürdürmeye çalışan ilk Hristiyanların izleri Kapadokya ve Antakya'da görülebilmektedir.
- Roma İmparatorluğu, IV. yüzyılda Hristiyanlığı önce serbest bırakmıştır sonra da resmî din olarak kabul etmiştir.

İlk Çağ'ın Tüccar Toplulukları

Asurlar

- Asurların iki yüzyıl kadar Anadolu'da sürdürdükleri ticari faaliyetler, Koloni devri (MÖ 1950-1750) olarak isimlendirilir. Hâkimiyet alanlarını zamanla Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır'a kadar genişletmişlerdir.

Lidyalılar

- Lidyalıların, insanlık tarihinde ilk kez madeni parayı (sikke), ücretli askerlerinin maaşlarını ödemek için icat ettikleri tahmin edilmektedir.
- Lidyalılar, bu icatla dünya ticaretinde yeni bir atılımı başlattılar.
- Aristoteles'in deyişiyle değiş tokuşun zorunlu gerekliliğinden para ortaya çıkmış bir başka tarz kazanç becerisi olan ticaret işi oluşmuştur.

Fenikeliler

- Doğu Akdeniz sahil şeridinde genel olarak denizcilik ve deniz ticareti ile uğraşmışlardır.
- Bu denizci kavim, gemilerin inşası amacıyla gerekli keresteleri temin etmek için gelişmiş bir ormancılık faaliyeti de yürütmüştür.
- Doğu Akdeniz'de çok iyi bir ticaret ağı kurmuş olan Fenikeliler, Batı Akdeniz'de de ticaret kolonileri kurmayı başarmıştır.
- Zamanla Mısır, Kıbrıs, Girit ve Rodos dışında Sicilya, Sardunya ve İspanya'ya kadar uzanan birçok yerde ticaret kolonileri kuran Fenikeliler, bu sayede dünya deniz ticaretini kontrol etmeyi başarmıştır.

Soğdlar

- İslam öncesi Orta Asya tarihinde, merkezi Semerkant olmak üzere birçok şehir devletinden oluşurdu.
- V. yüzyılın ortasında Eftalitlerin (Ak Hunlar) ve 558 yılında Kök Türklerin hâkimiyetine giren Soğd bölgesi, özellikle Kök Türk zamanında Orta Asya'nın ekonomik, siyasi ve kültürel merkezi oldu.
- Soğd tüccarlar Kök Türk koruması altındaki Çin'den İtalya'ya kadar uzanan İpek Yolu üzerindeki ticareti kontrol etmiştir.
- İslam öncesinde olduğu gibi İslami dönemde de Soğdlar, İpek Yolu üzerinde etkin rol oynamayı sürdürmüştür.

2.5. KABİLEDEN DEVLETE

- Kabile, aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı bulunan büyük insan topluluğuna verilen isimdir.
- Büyük devletler ve imparatorluklar kurulduktan sonra bile kabile konfederasyonları varlıklarını büyük oranda sürdürmüştür.
- Coğrafya veya iklimin hayat tarzlarını şekillendirmesiyle köyler ve kabile konfederasyonları zamanla şehir devletlerini oluşturmuştur.
- İlk Çağ medeniyet alanlarına bakıldığında Mısır'da "nom", Sümerlerde "site", İyon ve Dorlarda "polis" adı verilen şehir devletleri kurulmuştur.

İlk Devletlerde Gücün Meşruiyet Kaynağı

- İlk Çağ'ın başından itibaren Mezopotamya, Mısır, Anadolu gibi bölgelerde geniş alanlara hükmeden güçlü siyasi oluşumlar ortaya çıkmıştır.
- Bu siyasi oluşumların çoğu monarşi ile yönetilmiştir.
- Krallar, yönetimdeki meşruluğunu yani güçlerini dinden almıştır.
- Bu nedenle ilk devletlerde gücün meşruiyet kaynağı tanrısalıdır.
- Anadolu'da Hititlerin yönetimi dine dayalı bir krallık veya teokratik bir monarşidir.
- Urartularda krallar yaptıkları işleri tanrıları "Haldi" adına yaparlardı.
- İlk Çağ Yunan medeniyetinin temellerinin atıldığı Girit Adası'nda halk, soylular ve kral tarafından yönetilirdi.
- Yöneticiler; sanat, ticaret, din gibi hemen her konuda söz sahibi olup egemen sınıfı oluştururdu. Yöneticilerin din adına söz sahibi olması yönüyle yönetimleri teokratikti.
- Batı Anadolu'da güçlü bir medeniyet oluşturan İyonlar, genel olarak Yunan tanrılarına inanırlardı.
- İlk Çağ'ın önemli bir diğer medeniyet merkezi olan Mezopotamya uygarlıklarından Sümerlerde yönetici olan "Ensi"ler yani rahip-krallar; en yüksek rahip, yargıç ve komutandı.
- Asur ve Babillerde ise kral, büyük tanrıların yeryüzündeki temsilcisi olup onlar adına ülkeyi yöneten rahip krallardı.
- Ünlü Babil Kralı Hammurabi, bu anlayıştan farklı olarak kendisini adaletin kralı olarak ifade etmiştir.
- Mısır Krallığı'nın ilk dönemlerinde krallar, tanrının yeryüzündeki temsilcisidir.
- Makedonya Krallığı, diğer Yunan şehir devletlerinde olduğu gibi aristokrasi ile yönetilirdi. Aristokraside soylulardan oluşan konsül, pek çok yetkiye sahipti. Ancak Makedonya Kralı II. Philippos (Filip) Dönemi'nde bu durum değişmiş ve konsülün öneride bulunma yetkisi dışında kral üzerinde herhangi bir etkisi kalmamıştır.
- Büyük İskender ise doğu kültürlerinden etkilenerek gücünün meşruiyet kaynağını tanrısalılaştırmıştır.

İlk Siyasi Organizasyon Türleri

- Sümerlerde site olarak bilinen şehir devletleri ortaya çıkmıştır.
- Babil Devleti benzer bir yapıda olsa da iktidarı ele geçiren güçlü krallar merkezî otoriteyi daha da güçlendirmiştir.
- Bir diğer Mezopotamya medeniyeti olan Asurlular ise istilacı bir yapıya sahiptir.
- Mezopotamya dışında pek çok yeri yönetimine alarak imparatorluk görünümüne kavuşmuştur.
- Hititlerde kralın yanında Pankuş adında bir meclis vardır.
- Yunan medeniyetinin ortaya çıktığı coğrafya, dar bir sahil şeridinde sahip olması ve yüksek dağlarla birbirinden ayrılması nedeniyle burada merkezî devletler kurulamamış, polis adı verilen şehir devletleri ortaya çıkmıştır.
- Atina ve Sparta gibi polisler arasında bitmek bilmeyen mücadeleler yaşanmıştır.
- Kralın yetkilerinin azalması, onu denetleyen meclislerin yetkilerinin artmasıyla krallık artık saltanat olmaktan çıkmış ve krallar belirli bir sınıf tarafından seçilmeye başlamıştır.
- Böylece soylular, iktidarı ele geçirek aristokratik yönetim anlayışını kabul ettirmiştir.
- İlk Çağ Yunan kentlerindeki bu seçim, cumhuriyet ve demokrasi anlayışının ilk izleridir.
- Yunan medeniyeti içinde, soyluluğa dayalı ayrıcalıklı sınıf olan aristokratlara veya halka karşı zaman zaman güç kullanarak yönetimi ele geçiren kişiler olmuştur. Bu kişilere **tiran** bunların yönetimine de **tiranlık** denmiştir.

- İlk Çağ'da Persler; İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır ve hatta Yunanistan'ın bazı bölgelerini içine alan büyük bir imparatorluk kurmuşlardı.

İlk Devletlerde Askerî, Sosyal ve Ekonomik Yaşam

- Medeniyetlerin ekonomik yaşam ve askerî yapılarında coğrafya belirleyici bir unsurdur.
- Mezopotamya'da toplum; soylular, din adamları ve köleler gibi sınıflara ayrılmıştır.
- Halkın çoğunluğu tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçilerdir.
- Toplumda marangozlar, yazıcılar, çömlekçiler, mimarlar, duvarcılar gibi zanaatkârlar ve zengin tüccarlar vardır.
- Batı Anadolu'da zengin tarım alanlarına ve maden yataklarına sahip olan Lidyalılar, Kral Yolu'nu kullanarak ticarete gelişmiş ve büyük bir refaha kavuşmuştur.
- Friglerin temel geçim kaynağı ise tarım ve hayvancılıktır. Tarım, başta hukuk olmak üzere Frig toplumunda hayatın her alanını etkilemiştir.
- İlk Çağ'da, Yunan coğrafyasında kurulan polisler, dağlık arazi nedeniyle yeterli hububatı üretememiştir. Bazı şehirler bu sorunu çevre bölgeleri kolonileri yaparak çözmeye çalışmışlardır.
- Şehir devletleri gıda ihtiyaçlarını karşılarken ticari alanda da gelişme göstermiştir.
- Yunanlılar; zeytinyağı, şarap ve imal ettikleri malların ihracatına karşılık buğday ve hammadde ithal etmiş ve böylece ticari alanda da gelişme göstermişlerdir.
- Büyük İskender, Doğu Seferi'ni Pers İmparatorluğu'na ait ticaret yollarını ele geçirmek amacıyla düzenlemiştir.
- Roma İmparatorluğu da kurulduğu coğrafya gereği deniz ticaretine ve kolonizasyon faaliyetlerine yönelmiştir.
- Romalı tüccarlar, Akdeniz ve Batı Avrupa'daki Roma topraklarında oluşan barış ortamından faydalanarak uzun mesafeli ticaret yapmıştır.
- Mısır'da Nil Nehri etrafında verimli ovaların oluşması, Mısır'ın temel geçim kaynağının tarım olmasını sağlamıştır.

2.6. KANUNLAR DOĞUYOR

- İnsanların toplum hâlinde yaşamaya başlaması ve ilk siyasi teşkilatların oluşmasıyla birlikte hukuka ihtiyaç duyulmuştur.
- İlk Çağ'da yapılan hukuk kuralları kaynağını akıl, gelenek ve kutsal kitaplardan almıştır.
- Yazının icadından önce hukuk kuralları, sözlü olarak nesilden nesile aktarılmıştır.
- Türkler de sözlü hukuk kurallarını uzun süre uygulamıştır. Hunlar da hukukun temelini, kaynağını geleneklerden alan sözlü hukuk kuralları yani töre oluşturmuştur.
- Yazının icadıyla birlikte yazılı hâle gelen hukuk kurallarının ilk örnekleri Sümerlerde görülür.
- Baştanrı tarafından hükümdarlığın kendisine verildiğini ifade eden Sümer Kralı Urkagina, kötü idare sebebiyle meydana gelen yolsuzlukları, halkın huzursuzluğunu ve hoşnutsuzluğunu gidermek için bir adaletname hazırlamıştır.
- Babil Kralı Hammurabi'nin yaptığı kanunlar önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar Hammurabi kendini adaletin kralı olarak ifade etse de kanunlarını Tanrı Şamaş'ın önünde durduğu bir stelin alt kısmına yazdırmıştır.
- İlk Çağ Anadolu medeniyetlerinden biri olan Hititler, gelişmiş bir hukuk sistemine sahiptir.
- Hitit Hukuku ile ilgili günümüze kadar ulaşan tabletler vardır. Hitit Kanunları, içerik bakımından Sami kavimlerinin kanunlarından farklı olup Sümer Kanunları gibi insancıldır.
- İbranilere kadar çok tanrılı din inancı yaygınken İbraniler tek tanrılı semavi din inancını benimsemiş ve bunun sonucunda ilahi kökenli hukuk kuralları bu dönemde görülmeye başlanmıştır.
- "On Emir" olarak bilinen bu hükümler, İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışlarından sonra Sina Dağı'nda Allah tarafından Hz. Musa'ya bildirilen emirlerdir.
- Yahudi inancına göre Tanrı ile İsrailoğulları arasında yapılan ahdi (anlaşma) içeren, Yahudiler'in kutsal kitabına Hristiyanlar, günümüzde "Ahd-i Atık" (Eski Ahit) demektir.